

ЗАВАЛЬНЮК І. В.,
кандидат юридичних наук,
суддя
(Одеський окружний
адміністративний суд)

УДК 342(477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.2.3>

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджено теоретико-практичні аспекти права на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України. Для досягнення забезпечення права на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України визначено комплекс наступних заходів: підвищення статусу і ролі суду в суспільстві і державі, наділення його повноваженнями, необхідними для виконання завдань, що випливають з Конституції України і норм міжнародного права; створення правових та економічних гарантій незалежної та ефективної діяльності суду; оптимальна структура судової системи, що забезпечує максимальну наближеність судів першої інстанції до населення, наявність ефективних вищих судів, необхідних для реалізації права зацікавлених осіб на оскарження судових постанов, а також для забезпечення правильного і однакового застосування законодавства на всій території України; встановлення належної процедури розгляду справ, що забезпечує доступність суду для всіх зацікавлених осіб, можливість рівноправної участі сторін у змагальному процесі, винесення законних та обґрунтованих рішень, їх оскарження та, у разі порушення закону, скасування; забезпечення виконання судових постанов, що вступили в законну силу; забезпечення кожній нужденній в цьому особі отримання кваліфікованої юридичної допомоги, гарантованої Конституцією України; формування суддівського корпусу, здатного за своїм світоглядом, освітою, моральними, вольовими та іншими якостями виконувати свої конституційні обов'язки; забезпечення підвищення рівня професійної підготовки суддів і співробітників апарату судів. Аргументовано, що значимість інституту дисциплінарної відповідальності суддів для досягнення дійсної доступності правосуддя не викликає сумніву, однак, як показує практика, найбільш дієвим заходом є матеріальна відповідальність, адже без цього ефект від вжитих заходів, якщо і буде, то буде вельми короткочасним і не настільки значним. Наголошено, що припинення певного «лідерства» нашої країни за кількістю виявлених ЄСПЛ порушень прав людини є завданням державного престижу, і тому вирішення цієї проблеми відкладати не можна. Акцентовано увагу, що захист порушених прав і свобод громадяни України повинні знаходити у національних органах судової влади та в Конституції України. Визначено напрями конституційно-правового розвитку вітчизняної судової системи в контексті справедливого судочинства: розробка законопроектів про компенсації постраждалим від неефективного правосуддя та постраждалим від контртерористичних операцій; реформа судової, судово-виконавчої та пенітенціарної систем; узагальнення рішень Європейського суду з прав людини в контексті масштабного моніторингу стану законодавства і правозастосування в Україні.



Ключові слова: *справедливий суд, конституція, судова система, судовий захист, судовий розгляд, конституційне право, судочинство, правосуддя.*

Zavalniuk I. V. The right to a fair trial in the context of constitutional and legal reform of the judicial system of Ukraine.

The article examines the theoretical and practical aspects of the right to a fair trial in the context of the constitutional and legal reform of the judicial system of Ukraine. In order to achieve the right to a fair trial in the context of the constitutional and legal reform of the judicial system of Ukraine, it is necessary to define a set of the following measures: increasing the status and role of the court in society and the state, giving it the powers necessary to perform the tasks arising from the Constitution of Ukraine and the norms of international law; creating legal and economic guarantees for the independent and effective operation of the court; optimal structure of the judicial system, ensuring maximum proximity of the courts of First Instance to the population, the availability of effective higher courts necessary for the implementation of the right of interested persons to appeal against court decisions, as well as to ensure the correct and uniform application of legislation throughout Ukraine; the establishment of a proper procedure for the consideration of cases, ensuring the accessibility of the court for all interested persons, the possibility of equal participation of the parties in adversarial proceedings, making legitimate and justified decisions, their appeal and, in case of violation of the law, cancellation; ensuring the enforcement of court orders that have entered into legal force; ensuring that everyone in need of this person receives qualified legal assistance guaranteed by the Constitution of Ukraine; forming a judicial Corps capable of fulfilling their constitutional duties by their worldview, education, moral, strong-willed and other qualities; ensuring the improvement of the level of professional training of judges and employees of the court staff. It is argued that the importance of the institution of disciplinary responsibility of judges for achieving real accessibility of justice is beyond doubt, however, as practice shows, the most effective measure is material responsibility, because without this, the effect of the measures taken, if any, will be very short-term and not so significant. It is noted that the termination of a certain “leadership” of our country in terms of the number of human rights violations identified by the ECHR is a task of State prestige, and therefore the solution of this problem cannot be postponed. It is emphasized that citizens of Ukraine should find protection of violated rights and freedoms in the national judicial authorities and in the Constitution of Ukraine. The directions of development of the domestic judicial system in the context of fair proceedings are defined: development of draft laws on compensation for victims of inefficient justice and victims of counter-terrorist operations; reform of the judicial, judicial and penitentiary systems; generalization of decisions of the European Court of human rights in the context of large-scale monitoring of the state of legislation and law enforcement in Ukraine.

Key words: *fair trial, constitution, judicial system, judicial protection, judicial proceedings, constitutional law, judicial proceedings, justice.*

Постановка проблеми. Справедливість є засобом забезпечення соціальної цінності норм права. Не маючи в основі правових норм ідеї справедливості, яка виступає в якості критерію порівнянності поведінки людей, правове регулювання є вкрай важким. Однак з іншого боку в класовому суспільстві неможливою є реалізація пануючого ідеалу справедливості без правового регулювання, і це історичний факт. Якщо держава через створені нею установи не забезпечує справжнього захисту прав, і свобод, то вони, як свідчить історичний досвід, перетворюються на нездійсненну обіцянку, декларацію про наміри. Ця очевидна обставина



змушує багато країн, що дотримуються демократичних принципів і засад, звертати пильну увагу на матеріальні, інституційні, процесуальні та інші гарантії конституційно-правового характеру щодо реалізації національних, а також міжнародних правових установок. У цьому аспекті першорядна роль відводиться праву на справедливий суд, що відноситься до першого покоління прав, та яке закріплено відразу декількома базовими міжнародними юридичними документами, що підкреслює його як основне і невідчужуване. Право на справедливий суд є дієвою гарантією забезпечення захисту ти прав і свобод людини в Європейському суді з прав людини. Широке застосування даного права обумовлено його закріпленням у Європейській конвенції Про захист прав людини та основних свобод. Забезпечення реалізації права на справедливий суд одночасно є гарантією захисту будь-якого іншого права. Кожна держава, яка взяла на себе зобов'язання за міжнародними договорами забезпечувати для своїх громадян право на справедливий суд розгляд, має не лише конституційний обов'язок закріпити і гарантувати це право в законодавстві, а й усунути всі перешкоди на шляху його реалізації. Порушення права на справедливий суд найчастіше ставали предметом розгляду Європейського суду з прав людини, а отже, проблема реалізації даної міжнародно-правової норми існує для багатьох держав. Міжнародні механізми судового захисту здатні ефективно діяти лише як доповнення до внутрішньодержавної системи права, а тому дуже важливо забезпечити здійснення справедливого правосуддя в національних судових органах конституційно-правовим чином. Усе вищезазначене і зумовило вибір теми цього дослідження.

Метою статті є теоретико-практичне дослідження права на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України.

Аналіз наукових публікацій. До дослідження категорії справедливості правосуддя та права на справедливий суд у своїх роботах зверталися такі науковці як: О. Белінська, С. Бондарчук, Ш. Гасс, Н. Грень, В. Городовенко, О. Грищук, С. Демченко, О. Дзьобань, І. Жаровська, О. Зайчук, В. Землянська, І. Ізарова, В. Комаров, В. Литвин, С. Лунін, А. Олійник, М. Погорецький, С. Прилуцький, О. Прокопенко, П. Рабінович, Н. Сакара, В. Тацій, Т. Цувіна, С. Шевчук та інші.

Виклад основного матеріалу. Справедливий суд є мрією людей з часів глибокої давнини. У документах багатовікової давності право на правосуддя закріплено в одному ряду з правом на життя і правом на забезпечення збереження власності.

У сучасному світі право громадян на доступ до правосуддя визнається всіма державами. Воно гарантовано і Конституцією України, ст. 55 якої визначає, що: «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом. Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» [3].

Однак не можна сказати, що багатовікова мрія про справедливий суд знайшла сьогодні своє повне втілення хоча б в одній країні. На жаль цього не можна сказати і щодо України.

Проблемі забезпечення цього права в нашій країні з часу проголошення початку судової реформи приділялася належна увага: опубліковано багато наукових праць, захищено значну кількість дисертацій з цієї теми, внесено відповідні зміни до законодавства.

Є. Шишкіна головну мету судової реформи визначає як «забезпечення для кожної зацікавленої особи реальної можливості в разі виникнення спору... захистити свої права, свободи або охоронювані законом інтереси в суді, тобто реалізувати своє право на судовий захист, засноване на Конституції України і нормах міжнародного права, яке включає в себе право на безперешкодне, без будь-яких обмежень, звернення до суду, на справедливий розгляд його справи в розумний термін неупередженим, незалежним і законним складом суду, а також на виконання судового рішення, яке набрало законної сили» [9].



Слід зазначити, що одного закріплення в Конституції України, міжнародних правових актах і процесуальному законодавстві права кожного на судовий захист своїх прав, свобод і законних інтересів, а також наділення суду повною компетенцією в розгляді всіх справ, пов'язаних із захистом прав, свобод і законних інтересів, самого по собі ще недостатньо, щоб вважати проблеми судового захисту вичерпаними. Необхідно забезпечити всім зацікавленим особам реальну можливість здійснення цього права, тобто надати реальний доступ до правосуддя.

Для досягнення такої мети необхідно визначити комплекс наступних заходів:

— підвищення статусу і ролі суду в суспільстві і державі, наділення його повноваженнями, необхідними для виконання завдань, що випливають з Конституції України і норм міжнародного права;

— створення правових та економічних гарантій незалежної та ефективної діяльності суду;

— оптимальна структура судової системи, що забезпечує максимальну наближеність судів першої інстанції до населення, наявність вищих судів, необхідних для реалізації права зацікавлених осіб на оскарження судових постанов, а також для забезпечення правильного і однакового застосування законодавства на всій території України;

— встановлення належної процедури розгляду справ, що забезпечує доступність суду для всіх зацікавлених осіб, можливість рівноправної участі сторін у змагальному процесі, винесення законних та обґрунтованих рішень, їх оскарження та, у разі порушення закону, скасування;

— забезпечення виконання судових постанов, що вступили в законну силу;

— забезпечення кожній нужденній в цьому особі отримання кваліфікованої юридичної допомоги, гарантованої Конституцією України;

— формування суддівського корпусу, здатного за своїм світоглядом, освітою, моральними, вольовими та іншими якостями виконувати свої конституційні обов'язки;

— забезпечення підвищення рівня професійної підготовки суддів і співробітників апарату судів.

Зазначені заходи проводяться з початку судової реформи. Держава належним чином виконує свій обов'язок щодо економічного забезпечення незалежності суддів. Формування законодавчої бази діяльності судів і суддівського корпусу відбувається за безпосередньої участі вищих судових органів.

Однак, як показала практика Європейського суду з прав людини (далі –ЄСПЛ), положення із забезпечення права на справедливий суд в Україні досі потребують вдосконалення. Статистичні дані, які щорічно публікуються в бюлетенях ЄСПЛ і на його офіційному сайті свідчать, по-перше, про наростаючий з року в рік потік скарг з України, а по-друге, про те, що найбільше скарг проти нашої держави надходить саме з приводу несправедливості судового розгляду.

Згідно щорічного звіту Європейського суду з прав людини Україна посідає третє місце за кількістю порушень Конвенції. Більше порушень зафіксовано тільки в Туреччині та Російській Федерації. Такий стан зберігається протягом ряду років.

Слід зазначити, що у виявлених ЄСПЛ порушеннях нічого незвичайного немає. Судова помилка є нормальним явищем, її можна виправити і їй запобігти. Судова діяльність не може обходитися без людського фактору, а людям властиво помилятися, а часом проявляти і несправедливість.

Загальне розуміння того, що в жодній країні немає досконалої судової системи, в якій би суди працювали з достатнім ступенем законності та ефективності, і призвело до утворення міжнародних судів [1, с. 95].

Європейський суд з прав людини зобов'язаний своїм створенням підписаній 4 листопада 1950 року в Римі низкою європейських держав Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [2].

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі –ЄКПЛ), що набрала чинності 3 вересня 1953 р., не тільки проголосила основоположні права



людини, а й створила особливий механізм їх захисту [2]. Спочатку цей механізм включав три органи, які несли відповідальність за забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасницями Конвенції: Європейську Комісію з прав людини, Європейський суд з прав людини і Комітет міністрів Ради Європи. З 1 листопада 1998 р., після набуття чинності протоколу № 11, перші два з цих органів були замінені єдиним, постійно діючим Європейським судом з прав людини. Його місцезнаходженням є Палац прав людини в Страсбурзі (Франція), де знаходиться і сама Рада Європи.

Підписавши і ратифікувавши Європейську конвенцію, Україна відповідно до ст. 46 ЄКПЛ (Обов'язкова сила і виконання постанов) визнала юрисдикцію Європейського суду з прав людини і обов'язковий характер виконання рішень Європейського суду [4].

На практиці це означає, що Україна як держава-відповідач у разі визнання Європейським судом порушення гарантованого ЄКПЛ права заявника зобов'язана вжити як заходи індивідуального характеру (відновити ситуацію, яка мала місце до порушення ЄКПЛ, наприклад, переглянути судові рішення, яке вступило в силу, компенсувати матеріальні збитки та моральну шкоду), так і заходи загального характеру (наприклад, переглянути певні положення законодавства, прийняти спеціальні регламентуючі акти тощо).

Крім того, відповідно до ст. 13 ЄКПЛ держава зобов'язана створити внутрішньонаціональні органи захисту визнаних конвенцією прав, щоб порушення виявлялися і усувалися самою державою без втручання Європейського суду [2].

Право на справедливий суд гарантується п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, який говорить: «Кожен у разі спору про його громадянські права та обов'язки ... має право на справедливий і публічний розгляд справи в розумний строк незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі Закону» [2].

Слід зазначити, що гарантії справедливого судового розгляду, закріплені ЄКПЛ, зводяться в основному до дотримання процесуальних гарантій, таких, як, наприклад, можливість підготувати і подати позовну заяву до суду, тобто безпосереднє право на доступ до суду, право допитати в судовому засіданні свідків або представити відповідні докази, забезпечення рівних прав сторонам у процесі, відсутність зацікавленості суддів тощо [10].

ЄСПЛ не розглядає результати судового розгляду. Він сам встановив практику невтручання в результати судових розглядів, вказавши у рішенні Європейського суду про прийнятність скарги «Хасан проти Сполученого Королівства» № 29750/09, що таке втручання перетворює Європейський суд в «четверту інстанцію» [8].

Разом з тим значна практика ЄСПЛ з тлумачення і застосування права на справедливий суд дала не тільки визначення цього права та проявила його, але в певній мірі навіть розширила сферу його застосування.

Так, ЄСПЛ вважає тривалі нерозглянуті судами справи, а також невиконання судових рішень, що набрали чинності, порушенням права на справедливе правосуддя. Так, на думку ЄСПЛ, у зазначених випадках порушується право на доступність правосуддя.

Головною проблемою, що піднімається українськими заявниками сьогодні, є невиконання судових рішень у справах, перш за все в області виплат вихідної допомоги, пенсій, компенсацій. Кількість заяв, а також динаміка збільшення сум, які щорічно виплачуються, свідчить про відсутність ефективних механізмів виконання юрисдикційних актів національних судів [5].

Д. Віткаускас зазначає, що більше половини всіх постанов Європейського суду з прав людини, винесених проти України було пов'язано з невиконанням судових актів. У наступні роки виявилася й інша «біда» українського правосуддя – несвоєчасний розгляд справ у судах [1, с. 97].

Ці проблеми зажадали консолідації зусиль всіх гілок влади щодо підвищення ефективності реалізації положень ЄКПЛ і нерозривно пов'язаних з ними рішень ЄСПЛ в рамках конституційно-правової доктрини України.

Очевидним є той факт, що таке завдання не вичерпується проблемою швидкого виконання постанов ЄСПЛ, винесених за скаргами проти України. Воно є значно ширшим



і включає в себе, поряд з виконанням рішення щодо конкретної справи, необхідність вирішення комплексу взаємопов'язаних проблем. Усунення наслідків порушення прав тієї чи іншої особи і виплата їй присудженої ЄСПЛ компенсації, безумовно, є ключовою, але аж ніяк не єдиною ланкою в механізмі реалізації рішень ЄСПЛ, що направлений в кінцевому підсумку на превенцію подібних порушень в майбутньому, виявлення і усунення причин, в силу яких вони стали можливими [4].

Практика ЄСПЛ сьогодні здійснює істотний, а часом і безпрецедентний за ступенем вплив на законодавство і правозастосовну діяльність європейських країн-учасниць ЄКПЛ. Як свідчить зарубіжний досвід, рішення ЄСПЛ по одній конкретній справі може спонукати державу не тільки прийняти окремих закон, а й здійснити серйозні конституційні та інституційні зміни, подібних прикладів чимало [11]. Вони свідчать про те, що рішення ЄСПЛ здатні виступати як потужна правоутворююча сила.

Порушення ЄКПЛ та невиконання рішень ЄСПЛ можуть призвести до застосування до держави-учасниці найсерйозніших санкцій аж до виключення з Ради Європи.

За всю історію існування ЄСПЛ випадків невиконання його рішень не було. Однак необхідно уточнити, що спроби відмови від виконання його рішення все ж мали місце. Йдеться про Туреччину, яка відмовлялася виконати постанови суду у справі «Луїзиду проти Туреччини» [12]. Комітет міністрів Ради Європи, що здійснює відповідно до ст. 54 ЄСПЛ нагляд за виконанням рішень суду, у своїх проміжних резолюціях неодноразово вказував, що це може поставити її поза організацією. Як зазначає І. Тимченко, загроза санкцій в контексті проведеного Туреччиною курсу на вступ до Європейського Союзу в кінцевому підсумку змусила її піти на компроміси і виплатити потерпілій справедливую компенсацію [7].

За словами В. Кононенка, «Україна з точки зору виконання постанов Європейського суду зарекомендувала себе як дисциплінований учасник Конвенції, особливо в частині, що стосується прийняття так званих індивідуальних заходів – виплати компенсації, виконання рішень національних судів. Складніше йде справа із заходами загального характеру, тобто заходами щодо усунення структурних, системних та конституційних проблем, що викликали неодноразові порушення Конвенції» [4].

Тривалі затримки розгляду справ в судах України і невиконання прийнятих судових рішень Європейським судом з прав людини розцінюються як системні зловживання владних органів. У зв'язку з цим Рада Європи зажадала від держави вжиття дієвих заходів щодо запобігання цих порушень, в тому числі заходів конституційно-правового характеру.

Зазначимо, що сьогодні Україна розглядає Європейський суд з прав людини як найважливіший інструмент сприяння вдосконаленню власної судової системи для наближення її до стандартів європейського правосуддя. Окрім ратифікації Україною Додаткового протоколу № 14 до Конвенції із захисту прав людини і основних свобод можливо визначити конституційно-правові напрями розвитку вітчизняної судової системи:

- розробка законопроектів про компенсації постраждалим від неефективного правосуддя та постраждалим від контртерористичних операцій;
- реформа судової, судово-виконавчої та пенітенціарної систем;
- узагальнення рішень Європейського суду з прав людини в контексті масштабного моніторингу стану законодавства і правозастосування в Україні.

Масштабне реформування законодавства, що проводиться в останні роки, в першу чергу процесуального, найтіснішим чином пов'язане з позиціями ЄСПЛ.

Тому необхідно внести зміни до чинного законодавства, щоб створити механізм щодо виконання відповідних нормативно-правових актів та Конституції України, норми якої мають безпосередню пряму дію.

Зокрема це має торкатися деліктної відповідальності суду (суддів). Даний аспект в країнах Західної та Східної Європи набув великого значення після закінчення Другої світової війни, яка чітко показала, що людська спільнота потребує розробки і прийняття справді ефективних міжнародних правових актів, а не їх імітації.



Завдяки діяльності ЄСПЛ право на відшкодування шкоди, заподіяної судовою помилкою, поширилося спочатку на кримінальне, а потім і на інші види судочинства. Суд визнав одним з порушень ЄКПЛ випадки «коли» потерпіла сторона продовжує відчувати вплив негативних наслідків від рішення національної інстанції, яке не забезпечує справедливої компенсації і не може бути зміненим шляхом перегляду або відновлення провадження у справі [4].

Аналогічну позицію ЄСПЛ неодноразово висловлював і щодо громадян України, визнаних ним жертвами судової влади. Комітет міністрів Ради Європи рекомендував Україні удосконалити внутрішньодержавний правовий механізм у напрямку забезпечення відшкодування справедливої компенсації потерпілим від недотримання процедури судочинства [11].

Правовою основою цього служать рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (94) 12 «Про незалежність, ефективність і роль суддів у здійсненні правосуддя» і прийнята в 1998 році «Європейська хартія про статус суддів». Пункт 5.2 Хартії розглядає можливість регресного відшкодування компенсації з винних у порушеннях суддів, але при дотриманні гарантії у вигляді необхідності отримання попередньої згоди на це від незалежного органу зі значним суддівським представництвом [6].

Порушення суддею обов'язку бути неупередженим нерозривно пов'язане з тією шкодою, яка заподіяна учасникам судочинства. Регресний порядок відшкодування шкоди є єдиним варіантом відновити справедливість не тільки для постраждалої особи, а й для самої держави. Вважаємо, що розробку і прийняття законодавства про матеріальну відповідальність суддів за заподіяну ними шкоду неналежним виконанням посадових обов'язків відкладати не слід. Весь комплекс заходів з реформування судової системи здатний принести стійкі результати тільки в разі посилення відповідальності кожного представника судової влади за результати своєї діяльності. Значимість інституту дисциплінарної відповідальності суддів для досягнення дійсної доступності правосуддя не викликає сумніву. Однак, як показує практика, найбільш дієвим заходом є матеріальна відповідальність. Без цього ефект від вжитих заходів, якщо і буде, то буде вельми короткочасним і не настільки значним. Припинення певного «лідерства» нашої країни за кількістю виявлених ЄСПЛ порушень прав людини є завданням державного престижу, і тому вирішення цієї проблеми відкладати не можна. Захист порушених прав і свобод громадяни України повинні знаходити у національних органах судової влади та в Конституції України.

Висновки. Для досягнення забезпечення права на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України необхідно визначити комплекс наступних конституційно-правових заходів: підвищення статусу і ролі суду в суспільстві і державі, наділення його повноваженнями, необхідними для виконання завдань, що впливають з Конституції України і норм міжнародного права; створення правових та економічних гарантій незалежної та ефективної діяльності суду; оптимальна структура судової системи, що забезпечує максимальну наближеність судів першої інстанції до населення, наявність вищих судів, необхідних для реалізації права зацікавлених осіб на оскарження судових постанов, а також для забезпечення правильного і однакового застосування законодавства на всій території України; встановлення належної процедури розгляду справ, що забезпечує доступність суду для всіх зацікавлених осіб, можливість рівноправної участі сторін у змагальному процесі, винесення законних та обґрунтованих рішень, їх оскарження та, у разі порушення закону, скасування; забезпечення виконання судових постанов, що вступили в законну силу; забезпечення кожній нужденній в цьому особі отримання кваліфікованої юридичної допомоги, гарантованої Конституцією України; формування суддівського корпусу, здатного за своїм світоглядом, освітою, моральними, вольовими та іншими якостями виконувати свої конституційні обов'язки; забезпечення підвищення рівня професійної підготовки суддів і співробітників апарату судів.



Список використаних джерел:

1. Віткаускас Д., Диков Г. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини. Посібник для юристів. Друге видання. 2018. Рада Європи. 188 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнар. док. від 04.11.1950. Рада Європи. *Урядовий кур'єр*. 2010. 17 листоп. № 215.
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Кононенко В. Рішення Європейського суду з прав людини як прецедент тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Право України*. 2008. № 3. С. 131–113.
5. Магрело М. Прецедент, який не зобов'язує: деякі аспекти сутності рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі континентального права. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 3(28). С. 61–67.
6. Рекомендація N (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» № 994 323 від 17.11.2010 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text (дата звернення: 15.01.2022).
7. Тимченко І. Конституційна юстиція в Україні – становлення і розвиток. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 2(33)-3(34). С. 286–290.
8. Хассан проти Сполученого Королівства Великобританії. URL: <https://precedent.in.ua/2015/12/16/hassan-protyv-soedynennogo-korolevs/> (дата звернення: 15.01.2022).
9. Шишкіна Є. Деякі аспекти правової природи рішень Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2005. № 4. С. 102 – 104.
10. John Rawls. Justice as Fairness: A Restatement. NYC: The New York Times Company. 2001. 23 P.
11. Judge Loukis Loucaides. An Alternative View on the Jurisprudence of the European Court of Human Rights. A Collection of Separate Opinions (1998-2007). Editors: Leto Cariolou, Anatoly Kovler, Françoise Tulkens, and Dean Spielmann. Publication Date: 19 May 2008. 230 P.
12. Loizidou v. Turkey (merits), 18 December 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI.

